

Medlemsblad för Svensk-Lettiska Föreningen

Nr 1 (34) 2005, mars

Ordförande: Torgny Wiktorsson, tel 08-782 92 19, 070-782 92 19,
e-post: torgny@kubs.se
Redaktion: Rune Bengtsson, Siargatan 11, 5 tr, 118 27 STOCKHOLM
tel 08/740 42 53, 782 26 37, e-post: rune.bengtsson@prv.se
Postgiro: 94 86 93-7, medlemsavgift 150 kr
Hemsida: www.svensklettiska.se

Kallelse till årsmöte

Härmed kallas medlemmarna i Svensk-lettiska föreningen till årsmöte **torsdagen den 28 april klockan 18.30 i TCO-huset, Grev Turegatan 33, Stockholm**. Sedvanliga årsmötesförhandlingar. Programmet därefter är i skrivande stund inte fastställt, men kommer att meddelas på föreningens hemsida www.svensklettiska.se. Servering till självkostnadspris.

Välkomna! Styrelsen

God fortsättning på det nya året

De sista dagarna på det gamla året och inledningen på det nya tillbringade jag i Lettland. Det har blivit något av en tradition i familjen. Att genom lettisk massmedia följa utveckling av konflikten på skolbygget i Waxholm var mycket spännande. Att jämföra rapporteringen från två sidor.

I sak var regelverket tydligt för mig och lika tydligt var det att blockaden var juridiskt riktig. Men det som var mer intressant var vilka politiska förändringar vi kan ana i framtiden. Ett av de tyngre skälen för medlemskap i EU var ju den fria marknaden. Och Sverige var en av de stater som stödde medlemskapet för Lettland mest intensivt. Nu måste den lettiska politiska ledningen visa att anslutningen inte var ett misstag. Att levnadsstandarden kommer att öka. Men hur skall det ske?

Det är inte en alltför kvalificerad gissning att tro att tjänster av olika slag kommer att flyttas till bland annat Lettland så länge löneläget där understiger vårt. ”Om inte Mohammed kommer till berget kommer.....” Vi har redan sedan en tid sett lettiska tandläkarna ta allt fler svenska patienter. Själv gjorde jag bilservice på en märkesverkstad och minskade mina utgifter med 3000 kronor. Nästa gång kommer jag att spara ”bara 5000 kronor”. Mina vänner planerar nu för fullt för att göra motsvarande.

Och hur gör vi när vi någon gång i framtiden behöver sjukvård. För mig själv är valet enkelt. Omgående i Lettland till en lågkostnad i stället för i Sverige om kanske 2 år. Dessutom kommer jag att spara pengar till den svenska statskassan genom mindre oproduktiv tid. För att inte tala om äldreomsorgen när det blir så dags.

Lettland har nu fått en ny flyglinje med Ryanair från Skavsta som gör det möjligt att resa från 300 kronor. Och enligt den senaste informationen kommer Tallink att öppna en färjelinje till Riga. Mycket beroende på svårigheterna de fått i Petersburg. Så tillgängligheten blir att större. Östersjön kommer att förena oss som den gjort historiskt. En annan iakttagelse var att priserna i Lettland går upp. Fortfarande går det att köpa bra kött för 30 – 40 kronor per kilo. Men priset på bensin går upp mycket kraftigt och kommer snart att vara på samma nivå som i övriga Norden. Byggmaterial börjar också bli dyrt. Samtidigt som tillverkningen av träprodukter nu slås ut av konkurrens från Vitryssland. Snittlönen i Lettland ligger på 470 Euro medan den på andra sidan gränsen i Ryssland ligger på 130 Euro. Arbetsintensiv tillverkning kommer givetvis att flytta till dessa låglöneländer. Vad blir då kvar?

Turism – där potentialen är oerhört stor. Vilket nu slutligen också den lettiska staten insett genom att öppna en turistbyrå i Sverige. Teoretisk kunskap – historiskt finns en mycket hög teoretisk utbildningsnivå i Lettland som nu också börjar få tillgång till en praktisk tillämpning. Delvis i andra länder men också genom att verksamhet flyttas till Lettland. Jordbruket – har en möjlighet att återkomma till de kvalitativa nivåer som fanns under mellankrigsperioden. Och förhoppningvis med ett fortsatt högt inslag av ekologiskt odlade produkter.

Torgny Wiktorsson

Fortsättning på reseberättelse från styrelseresan i september 2004

Som vi skrev i förra medlemsbladet om höstens styrelseresa, så besökte vi även Strenči. Berättelsen om det besöket kom inte med förra numret, men här kommer den saknade delen.

På söndagsmorgonen, den 19 september, lämnade vi Balvi. Frukost åt vi i Gulbene och på tidig förmiddag kom vi fram till Strenči. Vi möttes i Strenči av Dr Juris Rusmanis som först bjöd in oss till sitt hem, där hans fru Dr Rusmane och Juris först berättade om de förändringar som övergången från ett sovjetsamhälle till dagens samhälle inneburit för sjukhuset i Strenči. Båda makarna Rusmanis arbetar som läkare och avdelningschefer vid Strenči mentalsjukhus, så de har en unik kunskap om hur psykiatrin nyttjades under sovjettiden och dagens svårigheter att ge tillräcklig vård åt en utsatt grupp i ett samhälle där tillväxt prioriteras först. Makarna Rusmanis guidade oss på området och vi fick tillfälle att se vårdlokalerna och med vilka medel som vården kan utföras. Sjukhusområdet är vackert beläget och de yttre förutsättningarna för god vård finns, men de ekonomiskt resurserna är långt ifrån tillräckliga. Sjukhuset grundades redan 1903 och var vid den tidpunkten ett av de allra modernaste i Europa. Tillbygganden skedde i olika steg under den ryska tiden och Lettlands frihetstid mellan världskrigen. Byggnaderna ligger avskilda från varandra och mellan dem finns vackra parkanläggningar som patienterna kan vandra omkring i. Efter en gemensam lunch med makarna Rusmanis fortsatte styrelsen sin resa till Rauna.

Erling Johansson

Baltutlämningen - ett svenskt trauma i andra världskrigets skugga.

Den 18 mars öppnar utställningen "Baltutlämningen" på "Forum för levande historia" i Gamla Stan (Stora Nygatan 10-12) i Stockholm. Utställningen är en vandringsutställning och visas i Stockholm under en dryg månad. Den skall bli en visning i Riga nästa år på Ockupationsmuseet. Utställningen visades först på Regionmuseet Skåne i Kristianstad i höstas och nedanstående text är deras informationsblad om utställningen.

Mellan 1939-1945 stod Europa i brand. Sverige höll sig neutralt och förskonades från krigets fador. Trots detta påverkades Sverige på olika sätt av händelserna. I slutet av kriget flydde cirka 3000 soldater ur den tyska armén från Baltikum till Sverige i båtar över Östersjön. Bland dem fanns 167 baltar. Den svenska samlings-regeringen beslutade att samtliga militärflyktingar som kommit till Sverige fr.o.m. den 1 maj skulle utlämnas, de flesta till Sovjetunionen. För de allra flesta innebar det en osäker framtid i sovjetiska fångläger. Regeringens beslut väckte en proteststorm runt om i Sverige. Protesterna gällde de baltiska soldaterna som hade stridit på tysk sida mot Sovjetunionen. Inom regering och riksdag fanns olika uppfattningar, men utvisningsbeslutet stod kvar. En vädjan från kung Gustav V till Stalin att avstå från baltarna avvisades. Trots hungerstrejker, självmord, självmord och sjukdomar verkställdes utlämningen av både tyskar och baltar i slutet av 1945 och början av 1946. Flera böcker och artiklar har under efterkrigstiden behandlat baltutlämningen. Debatten har oftast fokuserat på den svenska regeringens agerande och om detta var rätt eller inte. Vissa böcker har varit till regeringens försvar, medan andra har varit kritiska. Sedan de baltiska republikerna erhöll självständighet i början av 1990-talet, har debatten om de baltiska soldaternas delaktighet i övergrepp på judar under kriget på östfronten tagit ny fart.

Baltutlämningen skildrar vad som hände i olika interneringsläger runt om i Sverige, bland annat i Rinkaby-Gälltoftaläget strax söder om Kristianstad i Skåne. Utställningen handlar om när krigets verklighet slutligen nådde Sverige.

Söndagen den 20 mars klockan 14:00 är det visning av utställningen. Då är föreningens medlemmar välkomna!

Erling Johansson

Språktest

Det språktest som man måste genomgå om man vill bli lettisk medborgare finns tillgängligt på:

http://www.np.gov.lv/lv/faili_lv/saspiestie_latviesu_jautajumi.doc . Historie- och samhällskunskapstestet finns på:http://www.np.gov.lv/lv/faili_lv/saspiestie_vestures_jaut.doc

Institutionen för Baltiska studier ingår fr o m den 1 januari 2005 i Institutionen för baltiska språk, finska och tyska

Genom beslut i universitetsstyrelsen 2004-12-03 har fr o m 2005-01-01 en viss omorganisation av humanistiska fakulteten skett. Omorganisationen innebär bland annat att *Institutionen för Baltiska studier* nu är en avdelning inom den nya *Institutionen för baltiska språk, finska och tyska*. Prefekt för den nya institutionen är under 2005 Prof Magnus Röhl (Humanistiska fakultetskansliet).

En ny styrelse har valts och består av
Prefekt, prof Magnus Röhl (extern)
Ställföreträdande prefekt, prof Elisabeth Wåghäll Nivre (tyska)
Prof Baiba Kangere (ämnesföreträdare baltiska språk)
Prof Erling Wande (ämnesföreträdare finska)
Docent Dessislava Stoeva Holm (ämnesföreträdare tyska)
Univ lekt Per-Erik Cederholm (finska)
Univ lekt Barbro Landén (tyska)
Byrådir Torun Gille West (tyska)
Samtliga utom prefekten har personliga suppleanter.

Antalet studentrepresentanter blir 3, varav 2 från grundutbildningen och 1 från forskarutbildningen, som väljs på så sätt att samtliga forskarutbildningsämnen är representerade.

I praktiken innebär den nya organisationen tills vidare inga större förändringar vad gäller registrering, undervisning, eller lokaler, etc. Tills vidare fortsätter undervisningen som vanligt och institutionens expedition fungerar som tidigare.

Undervisningen i lettiska och litauiska fortsätter alltså som vanligt. De som önskar studera språken kan ta kontakt med Magnus Liw magnus.liw@balt.su.se telefon 08 16 34 25 eller Lilita Zalkalns lilita.zalkalns@balt.su.se telefon 08 16 46 09 för vidare information. Ansökningstiden för höstterminen går ut den 15 mars 2005. De som har tillgång till internet finner all information på webbsidan <http://www.balt.su.se>

Letter - ett försvinnande folk?

Torsdagen den 20 januari fick ett tjugotal medlemmar en presentation om befolkningsutvecklingen i Lettland i framtiden och i historisk tid. Föredragshållare var demografen och gästprofessorn vid Södertörns högskola, Juris Krumins. Det var en ganska dystert bild han målade upp: Befolkningsutvecklingen i Lettland (liksom i Estland och i Litauen) är negativ och om en inte alltför avlägsen framtid kan man spekulera i att det kommer att finnas mindre än 600000 letter, om inte kurvorna vänder uppåt. Alkoholmissbruk och trafik dödar personer i arbetsför ålder idag, och få barn föds. Historiska data om upp- och nedgångar i befolkningens mängd relaterat till krig, epidemier, svält och andra former av elände presenterades också, liksom en genomgång av befolkningens fördelning i olika etniska grupper i olika delar av landet. Efter föredraget serverades fika med tilltugg och många intressanta, informella samtal pågick mellan tuggorna.

Kerstin Aronsson

Kör på påskbesök

Lattlekoms kör, med ett 30-tal sångare, kommer till Sverige i påsk. Två konserter planeras: En på skärtorsdagens kväll, den 24 mars, i Askebyskolan i Rinkeby och en på påskdagen, den 26 mars, i Bollmora. Bägge konserterna kommer att ha fri entré. Närmare information om tider och plats i Bollmora kommer att presenteras på föreningens hemsida så snart vi får reda på fakta. Om du inte har tillgång till internet, men vill veta tid för konserterna, kontakta Kerstin Aronsson, tel 070-7181923.

Första pris igen!

Återigen tog lettisk film hem första priset vid en filmfestival. Den här gången var det vid filmfestivalen i januari i Clermont-Ferrand i Frankrike, där Vladimirs Lescovs film *Bezmięs* (Sömnlöshet) utsågs till bästa animerade kortfilm. "Det var nog min enkla teknik, papper och penna, som charmerade juryn", kommenterade 1:a pristagaren juryns val.

Ännu en film att skriva upp på önskelistan för föreningens filmkvällar.

Maija Grinbergs

Saldus hedrar Sigge Malm

Vid en högtidlig ceremoni i oktober förra året i Stadshuset i Saldus överlämnade stadens borgmästare ett hedersbevis i form av en tavla till Sigge Malm. Motiveringen lyder: "För mångårigt och framgångsrikt främjande av vänskap mellan Saldus och Lidingö".

Lidingö har sedan 1993 ett aktivt samarbete med Saldus. Dels på kommunnivå - de två städerna är vänorter, dels inom kyrkan. Lidingö har två kyrkoförsamlingar som har var sin vänförsamling i Saldus. I tolv år har Sigge Malm varit koordinator för såväl vänorts- som vänförsamlingsverksamheten. Samarbetet har bl a bestått i ömsesidiga besök av kommunledning, körer, skolklasser, stöd till uppbyggnad och drift av diakoniverksamhet, barn- och ungdomsverksamhet, soppkök och inte minst de mycket uppskattade årliga utställningarna med lettisk konst i Lidingö Stadshus.

Maija Grinbergs

Naturens tillstånd i Baltikum

Den 24 november 2004 anordnade föreningen ett medlemsmöte på temat "Finns förutfattade meningar om naturens tillstånd i Baltikum?". Gästföreläsare var Jan Wester från Östergötland som 2001 skrev en B-uppsats i Ekologisk Ekonomi med denna titel. Han visar i uppsatsen att vi svenskar har en hel del fördomar om hur det står till med naturen på andra sidan Östersjön. På ett pedagogiskt och engagerande sätt förklarade han sambandet mellan extensivt jordbruk och förekomsten av inslag i faunan som stork och kornknarr, mellan bevarandet av gammelskog och förekomsten av svart stork och vitryggig hackspett. Med talrika foton från Lettland, Vitryssland och Östergötland illustrerade han sina observationer på ett mycket överskådligt sätt. Vi var alla överens om, att hans slutsatser borde komma även intresserade läsare i Lettland till del, eftersom detta kan vara bra argument för att locka ekoturister till Lettland.

Rune Bengtsson

Nöjdhetsindexerade letter

Enligt Eurobarometer 62 – en enkät från EU-kommissionen som publicerades strax före jul 2004 är 55% av letterna nöjda eller mycket nöjda med sina liv, något fler än litauerne med 54%. Dessa två länder har den minst nöjda befolkningen i EU. I Estland är 70% av invånarna nöjda medan genomsnittet för EU är 81%. Mest nöjda med livet är danskarna, svenskarna och finländarna - 97, 96 resp. 94% av av dessa är nöjda el. mycket nöjda med livet. Av enkäten framgår även att 43% av den lettiska befolkningen är missnöjd el. mycket missnöjd med livet. Inom EU är det bara Litauen som har ett högre missnöjstal, 44%. Däremot är bara 30% av esterna missnöjda, en andel som dock betydligt överstiger genomsnittet missnöjda inom EU som är 19%. Balterna har dessutom en mer pessimistisk framtidssyn än de flesta andra i EU. Endast c:a en tredjedel av Lettlands befolkning ser positivt på sin framtid, för Litauen och Estland är siffrorna 40 resp. 42%. Genomsnittet för EU är 35%.

De inom den lettiska befolkningen som var mest nöjda med livet var 15 – 24-åringarna, studenter eller de med högst utbildning. I frågan om det egna landets ekonomiska utveckling är 25% av letterna optimister (dvs. tror på en positiv utveckling) till skillnad mot 33% av esterna resp. 39% av litauerne. Andelen optimister i de baltiska staterna är dock högre än genomsnittet för EU, 18%.

En knapp tredjedel av letterna (30%) har en pessimistisk syn på det egna landets utveckling – däremot bara 18 och 14% av esterna resp. litauerne. EU:s genomsnitt för pessimistisk syn på det egna landets utveckling är 43%, alltså en betydligt högre siffra. Skillnaden i andel mellan optimister och pessimister är den andel som inte tror på förändring eller har inte någon uppfattning i frågan.

Enkäten besvarades av 1005 personer ur ett sociodemografiskt genomsnitt av den lettiska befolkningen.

Filmafton

Föreningen hade filmafton efter styrelsemötet den 23 februari 2005. Tyvärr var det dålig anslutning av medlemmarna, endast två personer utom delar av styrelsen var närvarande. Det var synd för filmen uppskattades av publiken och det skrattades mycket. Filmen "LABAS ROKAS" (Flinka händer) är en estnisk-lettisk samproduktion och eftersom den visats i SVT var den textad på svenska.

Ska filmaftnarna fortsätta? Jag är tacksam för tips om lettiska filmer, de är ganska svåra få tag i. Och det bör vara text på svenska (helst) eller engelska.

Ann Mari Lindqvist

Konstutställning i västra Sverige.

2 april - 29 maj kommer en utställning med titeln "Stilla Kaos – Förgänglighet" att visas samtidigt på Rydals Museum i Marks kommun och på Alingsås Konsthall. Ett tjugotal konstnärer från Sverige, Lettland och Danmark medverkar.

December opinion poll on the attitude of Latvian residents to EU membership

The opinion poll of December 2004 cast light on the attitude of Latvian residents to the country's membership in the European Union (EU). According to the study, approximately 1/3 (34%) of residents positively evaluated the EU membership ticking the box "good thing" (35% in November). Negative attitude was conveyed by 1/5 (20%) of the respondents, who ticked the box "bad thing" (20% in November). An indefinite answer - "neither good nor bad" - was selected by 42% of respondents (41% in November).

EU membership was evaluated positively on average by residents aged from 18 to 35, having higher education, Latvians, residents of Latgale region, and residents whose monthly average income does not exceed LVL 25 per family member, ranges from LVL 51 to LVL 75, or is above LVL 101.

Neutral attitude - "neither good nor bad" - was selected more frequently by respondents aged 40 to 54, residents with primary education, residents of Vidzeme region, rural residents and respondents with monthly average income ranging from LVL 26 to LVL 50 per family member.

Latvia's membership of the EU as a negative factor more frequently was evaluated by respondents above 55, residents of nationalities other than Latvian, residents of Riga, and the ones whose monthly average income ranges from LVL 76 to 100.

The opinion poll was carried out by Marketing and Public Opinion Research Centre SKDS supported by the State Chancellery.

Var det någon som skulle skriva om Ryanair? Annars är fakta att de flyger dagligen, 14.45 från Skavsta till Riga och 17.20 tillbaka. Ordinarie tur- och returpris inklusive skatter är 917 kr, men om man bokar i god tid kan man komma fram och tillbaka för 335 kr. Bokning görs via internet på www.ryanair.com.

Ny färjeline till sommaren

Med början den 17 maj kommer man att kunna åka båt mellan Ventspils och den estniska ön Saaremaa (Ösel). Det är ett estniskt bolag, *Saaremaa Laevakompanii* (www.laevakompanii.ee), som kommer att stå för trafiken. Priset för en enkel resa kommer att vara 250 estniska kroon (c:a 150 kr).